

AWLV-Nieuwsbrief – oktober 2006

Joanneke Hees en Martin van Rijn

nummer 20

Redactioneel

Slechts drie maanden na het verschijnen van de vorige A WL V-Nieuwsbrief is er al weer meer dan genoeg archeologisch nieuws te melden voor aflevering 20 van onze nieuwsbrief. De redactie doet erg haar best om de verschijningsfrequentie van de nieuwsbrief te verhogen en deze net als enkele jaren geleden weer 3 à 4 keer per jaar uit te brengen. Op die manier krijgt de A WL V-Nieuwsbrief opnieuw zijn basisfunctie, namelijk het op de hoogte houden van de leden en andere in de A WL V geïnteresseerden van het wel en wee van de werkgroep.

Hierbij doet de redactie een nadrukkelijke oproep aan de leden om de nieuwsbrief meer als verenigingsorgaan te gebruiken voor het verspreiden van voor de andere leden interessante berichten en nieuwtjes. Schroom niet en neem contact op met de redactie (zie voor het e-mailadres het colofon). Ook beschouwende of populair-wetenschappelijke artikelen zijn van harte welkom. Gebrek aan kopij mag de verschijning van de nieuwsbrief niet verhinderen. Veel leesplezier toegewenst met deze A WL V-Nieuwsbrief!

Joanneke Hees en Robert Hirschel

Presentatie boek over Forum Hadriani

Het is zover! Het boek over Forum Hadriani is er dan toch eindelijk na maandenlange vertraging gekomen! Maandag 16 oktober 2006 wordt het eerste exemplaar van dat boek in het Provinciehuis van Zuid-Holland door de gedeputeerde van de Provincie Zuid-Holland die verantwoordelijk is voor het Cultureel Erfgoed, de heer F.D. van Heijningen, feestelijk overhandigd aan de Minister van Cultuur, Onderwijs en Wetenschap, mevrouw M.J.A. van der Hoeven. Bij die presentatie zal het woord worden gevoerd door de gedeputeerde, wethouder Houtzager van de gemeente Leidschendam-Voorburg, die namens de gemeente een passend cadeau aan mevrouw Van der Hoeven zal aanbieden, en door de Minister. Verwacht wordt dat er vele vertegenwoordigers van het Rijk, de Provincie Zuid-Holland en de gemeente Leidschendam-Voorburg aanwezig zullen zijn naast auteurs en

anderen die aan het boek een bijdrage hebben geleverd, zoals de verschillende sponsoren. Om deze avond een passende entourage te bieden, zullen door Museum Swaensteyn in enkele vitrines recente vondsten van Forum Hadriani worden getoond. Voorts zal er een stand zijn met het werk van de belangrijkste tekenaar van het boek, Bob Brobbel, en een kraam van de uitgever van het boek, uitgeverij Matrijs. Via een doorlopende PowerPoint-presentatie zullen beelden van en teksten over Forum Hadriani worden getoond. Bij de organisatie van de avond is de Stichting Monument M.A.C./Forum Hadriani – Voorburg, de initiatiefnemer en eerste financier van het boek, nauw betrokken. Deze avond zal het nieuwe boek alleen ter inzage liggen. Al die mensen die het boek met korting hebben besteld of die recht hebben op een gratis exemplaar zullen nog enkele dagen geduld moeten hebben. U zult op korte termijn horen hoe u in bezit van een exemplaar kunt komen.

Robert Hirschel

Oproep

In de vorige nieuwsbrief heeft gestaan dat leden van de A WL V die aan bepaalde voorwaarden voldoen het boek over Forum Hadriani met korting via de werkgroep kunnen aanschaffen. Bekend is dat enkele van de voor die korting in aanmerking komende leden, onwetend van deze aanbieding, reeds via Museum Swaensteyn een (duurder) exemplaar hebben besteld. Om die leden niet te benadelen is met Museum Swaensteyn afgesproken dat degenen die het betreft het door hen aan het museum betaalde bedrag kunnen terugkrijgen. De enige voorwaarde die het museum stelt, is dat betrokkenen zelf even contact met het museum opnemen.

Robert Hirschel

Open Monumentendag 2006

Heeft u wel eens “gekloven nonnen” of “bruyn taerte” gegeten? Zo ja, dan heeft u vast op zaterdag 9 september 2006 tijdens Open Monumentendag een bezoek gebracht aan “Herberg de Swaen” in de kelder van Huize

Swaensteyn. Traditiegetrouw zorgde ook dit jaar de Archeologische Werkgroep Leidschendam-Voorburg daar weer voor historisch verantwoorde hapjes. Dankzij Onno Jauernig en de in historische kledij gestoken Joanneke Hees was er deze keer een keur van middeleeuwse gerechten waaruit de bezoekers konden kiezen. Naast de al genoemde gerechten stonden nog ossenstaartsoep, middeleeuws brood, mueslibrood met roomboter en appeltaart op het menu. Gezien het thema “Feest” hadden de gerechten een extra feestelijk accent gekregen.

Middeleeuwse hapjes in de kelder van Huize Swaensteyn (foto: A.L. van Oosterhout)

Buiten voor Huize Swaensteyn in de Herenstraat trok de stand van de AWLV redelijk wat belangstelling, ook al leken er niet veel meer mensen op de been dan andere zaterdagdagen. Tot onze vreugde hebben zich 4 nieuwe leden aangemeld.

De rondleiding die de projectleider van het grote boek over Forum Hadriani, onze voormalige veldwerkleider Wilco de Jonge, ‘s middags verzorgde in park Arensburg, trok helaas maar 5 deelnemers, onder wie onze nieuwe voorzitter. Leuk is wel dat de mensen die deelnemen meestal erg enthousiast zijn en echt geïnteresseerd.

Graag wil ik eenieder danken die zich die dag (en de dagen ervoor) heeft ingezet om Open Monumentendag 2006 voor de AWLV tot een succes te maken. Hopelijk voelen meer leden zich geroepen om zich voor toekomstige activiteiten in te zetten.

Overigens, “gevulde nonnen” zijn gevulde gebakken eieren en “bruyn taerte” is een zoete kaastaart.

Robert Hirschel

Science des pots cassés

Vrijdag 29 september 2006 is onze penningmeester en redacteur van de Nieuwsbrief met het judicium “met veel genoeg” afgestudeerd in de studierichting Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Universiteit Leiden. De titel van haar scriptie luidt: *Science des pots cassés. De opgravingen van C.J.C. Reuvs op het landgoed Arensburg te voorburg (1827-1834).*

Joanneke en Ruurd Halbertsma (foto: G. Hees)

Vermeldenswaard is dat de scriptiebegeleider van Joanneke, conservator van het Rijksmuseum van Oudheden Ruurd Halbertsma, haar scriptie heeft aangemeld voor de prestigieuze W.A. van Es-prijs die zal worden uitgereikt op de komende Reuvsdagen in Eindhoven. Een hele goede reden om dit ook voor amateur-archeologen toegankelijke tweedaagse congres dit jaar te bezoeken.

Een exemplaar van de zeer leeswaardige en rijk geïllustreerde scriptie van Joanneke is opgenomen in de AWLV-bibliotheek. Aan het Oud Archief van de gemeente Leidschendam-Voorburg is door de AWLV een exemplaar ervan geschonken.

Rest mij om Joanneke namens de AWLV van harte te feliciteren met het behalen van haar titel.

Robert Hirschel

Let op: werkruimte gesloten!

Op woensdag 22 november zullen er weer Tweede Kamerverkiezingen gehouden worden. Aangezien onze werkruimte dan in gebruik is als stemlokaal, zal er die dag géén werkavond zijn. Schrijf dit in uw agenda, anders staat u wellicht voor niets voor de deur!

Joanneke Hees

Museumnieuws in het kort

Het lijkt erop dat de Romeinse wagenwielen die vorig jaar zomer zijn opgegraven op Forum Hadriani, over niet al te lange tijd naar Museum Swaensteyn kunnen komen. Alle onderdelen zijn inmiddels getekend en de reconstructie kan beginnen.

Er is nog meer leuk museaal nieuws: het Muséum National d'Histoire Naturelle in Parijs heeft speciaal voor Museum Swaensteyn een kopie van het afgietsel van het skelet van 'het meisje van Forum' laten maken.

Aangezien Reuvens het originele afgietsel ook ten geschenke heeft gegeven, zijn de kosten voor hun rekening. Alleen het transport van Parijs naar hier moeten we zelf regelen. Samen met de vondsten van de laatste opgraving en de nog steeds geplande gezichtsreconstructie van 'het meisje van Forum' biedt dit alle perspectieven voor een opwaardering van de Romeinse zaal.

Alexandra Oostdijk

Gracht van Corbulo

In verband met de herontwikkeling (nieuwbouw) ter plaatse van de gemeentewerf aan de Rietvinklaan 5 heeft de firma RAAP in 2005 diverse grondboringen uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek is de Romeinse gracht van Corbulo getraceerd alsmede een kreek en mogelijk resten van een prehistorische nederzetting nabij de flank van de strandwal.

Op maandag 25 september 2006 is door de firma Voorham te Wassenaar een bronbemaaling geplaatst, zodat bij de graafwerkzaamheden zo min mogelijk overlast is van grondwater, waarna de firma Van Eijk te Leiden onder begeleiding van RAAP een proefsleuf heeft gegraven over een lengte van 170 meter.

Als eerste is begonnen aan de kant van de Oude Trambaan. Al gauw was duidelijk dat de top van de strandwal sterk was verstoord en dus geen interessante archeologische sporen bevatte. Ook de aanwezige greppeltjes en enkele paalgaten bleken uit de 20^e eeuw te stammen. De diepte van de 2 meter brede sleuf was ca. 0,6 m – m.v. Op een bepaald moment, ter hoogte van Rietvinklaan 11, kwam er veen te voorschijn en dook de strandwal dus de diepte in. Het veen is over een lengte van ca. 20 meter verwijderd. Het was zeer opvallend dat de strandwal sterk de diepte indook. Onder de veenlaag (de top van de strandvlakte) zijn

geen vondsten uit de prehistorie gevonden en er waren ook geen grondsporen zichtbaar. Vervolgens werd de proefsleuf verder uitgebreid in oostelijke richting. Plotseling verdween het veen en kwam er klei tevoorschijn. Was dit Corbulo?

Ongeveer 18 meter verder werden paalrestanten in de klei gevonden, dus de gracht van Corbulo was gevonden. Direct na deze gracht was in de bodemopbouw duidelijk een kreek (klei) waarneembaar.

Overzicht van de proefsleuf aan de Rietvinklaan (Foto: M. van Rijn)

Op donderdag 28 september heeft RAAP de proefsleuf doorgezet tot onder de Romeinse gracht, dus tot in het veen. In het profiel was de gracht vervolgens prachtig te zien. Aan de westkant was een bijna haakse insnijding van de gracht (klei) in het veen waarneembaar.

Profiel van de insnijding van de gracht (foto: M. van Rijn)

Aan de oostkant kwamen zes eikenhouten beschoeiingspalen te voorschijn.

De onderkant van de gracht lag ongeveer op 2,7 m – m.v. en de gracht had een breedte van 17,5 meter.

Zeer verrassend was het feit dat de gracht was vergraven, oftewel de gracht is in een later stadium aan de westkant verbreed. De datering van de palen alsmede pollenanalyses van de diverse veenlagen zouden hierover uitsluitsel moeten geven.

Volgens RAAP was het zelfs aannemelijk dat boven de reeds dichtgeslibde westelijke gracht een pad/weg heeft gelegen. RAAP baseert dit op een bolling van veenmateriaal boven op de kleivulling. Op woensdag 4 oktober is opnieuw een sleuf gegraven ter plaatse van de gracht om te kunnen beoordelen of er daadwerkelijk een weg heeft gelegen. RAAP denkt nog steeds van wel, maar heeft mij hiervan nog niet kunnen overtuigen.

In de kleivulling zijn slechts enkele inheemse scherven gevonden.

Deel van het profiel (foto: M. van Rijn)

Met de metaaldetector is door ondergetekende 1 munt gevonden, namelijk een duit uit 1648 ter plaatse van het oude maaiveld op een diepte van ca. 0,6 m – m.v. Helaas geen Romeinse metaalvondsten.

Nadat wethouder Houtzager, de pers en diverse geïnteresseerden door RAAP waren geïnformeerd en nadat alles was ingetekend, is de sleuf de volgende dag door de aannemer dichtgegooid.

Het is de bedoeling dat vanaf eind oktober het terrein gedurende een half jaar wordt voorbelast met ca. 2 meter zand, waarna midden 2007 gestart kan worden met de bouw van woningen. Ter plaatse van de gracht zullen geen woningen worden gebouwd en zal het terrein worden ingericht met grasvelden, een

speelertje en een weg. De Romeinse resten blijven dus in situ bewaard.

De gemeente denkt nog na op welke wijze de gracht van Corbulo aan het oppervlakte zichtbaar gemaakt kan worden.

Aangezien de informatie van alle andere opgravingen in de Rietvink bij de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM, de fusie van ROB en RDMZ) zoek is geraakt (behalve dan enkele summier publicaties) is het van groot belang dat eindelijk de ligging van de gracht exact bekend is. Zo is door onderzoek van de laatste jaren inmiddels ook de ligging van de gracht bekend ter plaatse van de achtertuin van het pand aan de Veursestraatweg 118 en in Voorschoten bij de aanleg van de Berg-Ambachtleiding en bij de Sijtwendetunnel (ten zuiden van de Vliet). Wanneer men deze punten met elkaar verbindt, is de gracht redelijk nauwkeurig te tekenen. Ergens in het Damcentrum, ter hoogte van de sluis, zal de gracht de Vliet kruisen of gedeeltelijk de Vliet volgen.

Bij de aanleg van de ondergrondse parkeerkeiler op het Damplein is het wellicht mogelijk dat de gracht opnieuw te voorschijn komt.

Martin van Rijn

Frekeweg 8 en 10

Op vrijdag 13 en zaterdag 14 oktober 2006 heeft de AWLV twee proefsleuven gegraven op het terrein van een gesloopte boerderij aan de Frekeweg.

Eerder was op deze locatie in opdracht van de gemeente en WoonInvest archeologisch vooronderzoek gedaan door RAAP, in de vorm van bureauonderzoek en grondboringen.

Daarbij waren geen aanwijzingen gevonden voor archeologische resten, zodat de provincie een negatief selectiebesluit heeft genomen en het terrein heeft vrijgegeven. Aangezien het terrein echter precies tussen twee strandwallen in ligt en er vlakbij, bij de Prinsenhof, belangrijke prehistorische vondsten zijn gedaan, achtte de AWLV het toch de moeite waard voor een paar proefsleuven.

Dankzij Martin van Rijn hadden we daarbij de beschikking over bronbemaling, zodat we de voeten droog hielden. Na een korte bodemsanering werd vrijdagochtend de eerste sleuf opengetrokken op het achterste deel van het terrein, vlak bij de gesloopte boerderij. Hierbij kwam voornamelijk veel recent puin en afval uit de grond. De veenlaag (Hollandveen)

waaronder eventuele een prehistorische laag zou moeten zitten, was duidelijk te zien, maar er kwamen slechts enkele onooglijke scherfjes te voorschijn.

Daarom gingen we al snel over naar een tweede sleuf op het voorterrein, waar een paardenbak gelegen had. Onder een dikke laag opgebracht zand en een verstoorde laag met recent materiaal kwam wederom de veenlaag te voorschijn op een diepte van ca. 1,5 m –m.v. Bij het uitgraven daarvan kwamen plotseling enkele stukjes vuursteen te voorschijn! In totaal zijn er vijf vuursteentjes gevonden, twee afslagen en drie werktuigjes. Bovendien kwamen er uit de veenlaag ook stukken bot naar boven.

Nadat de provincie op de hoogte was gesteld van de vondst kwamen er nog diverse bezoekers kijken, waaronder enkele mensen van RAAP, die door Martin waren gebeld. Zij waren zeer enthousiast en twee van hen, Jan-Willem de Kort en Yannick Henk, wilden graag de volgende dag mee graven in hun vrije tijd.

Op zaterdag zijn we met een aantal mensen (zonder graafmachine) verder gegaan met het uitgraven van de veenlaag en het tekenen van het profiel. De deskundige hulp van de twee RAAP-ers werd daarbij zeer gewaardeerd. Behalve veel meer botmateriaal vonden we nu ook een aantal scherven aardewerk, waardoor nu met zekerheid vast kwam te staan dat we te maken hadden met vondsten uit van de Vlaardingen-groep, die dateert uit de Nieuwe Steentijd, tussen ca. 3500/3400 en 2500 v.Chr. Uit deze periode is in Leidschendam-Voorburg nog maar weinig bekend en de vondsten zijn dan ook heel bijzonder.

Een nieuwe blik op de scherfjes uit put 1 leerde dat ook deze prehistorisch moesten zijn. Waarschijnlijk hebben de mensen in die tijd vlakbij op de strandwallen gewoond en hebben ze hun afval weggegooid in het natte veengebied. In het veen is veel hout gevonden, o.a. van berk en els, bomen die goed gedijen in een natte omgeving. Opvallend was het feit dat het botmateriaal heel goed bewaard was, terwijl dit normaliter grotendeels vergaat in het zure veen.

In overleg met de gemeente en WoonInvest zal nu gekeken gaan worden naar de mogelijkheden voor eventueel vervolgonderzoek op deze locatie, waar blijkbaar toch heel wat belangrijkere dingen in de grond zitten dan van tevoren gedacht!

Vanwege de korte tijd tussen het onderzoek en de verschijning van deze nieuwsbrief, zijn de foto's helaas nog niet beschikbaar. Deze zullen in de volgende nieuwsbrief geplaatst worden.

Joanneke Hees

Bestemmingsplan Duivenvoorde

De gemeente heeft in het ontwerpbestemmingsplan Duivenvoorde van Leidschendam en Voorschoten diverse percelen grond middels een aanlegvergunning beschermd. Het betreft gebieden met een matige en hoge archeologische verwachting en behelst met name de flanken van diverse strandwallen, kasteel Duivenvoorde, terrein ten zuiden van de Veursestraatweg, en zones met oude bebouwing. Het is de bedoeling dat bij alle werkzaamheden (aanleg van wegen, planten van bomen, bouw van kelders en woningen, nieuw te graven sloten, etc.) eerst de bodem wordt onderzocht op mogelijke archeologische resten. Met name prehistorie, veenpaden, voormalige boerderijen/landhuizen en de Gracht van Corbulo krijgen de aandacht. De achterliggende gegevens zijn door RAAP, in opdracht van de gemeente, weergegeven op een archeologische verwachtingskaart. Deze kaart is tot stand gekomen door bestudering van de geologie, de hoogtekaart (Actueel Hoogtebestand Nederland), kadastrale minuutkaarten uit 1812, diverse historische kaarten, etc.

Martin van Rijn

Voorzitter AWLV: Kees van der Brugge
Voordesingel 8, 2265 EE Leidschendam
070-3272859

Secretariaat: mr Robert Hirschel
Rodelaan 155, 2272 SB Voorburg
070-3862998

Werkruimte: Van Naeltwijckstraat 9a,
2274 NV Voorburg
Werkavonden woensdag vanaf 20.00 uur.

E-mail adres van de redactie:
joanneke.hees@gmail.com